

Rapport

Werkbaarheidsprofiel van kortgeschoolde jongeren

De jobkwaliteit van kortgeschoolde jonge werknemers in kaart gebracht op basis van de Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2004-2016

Brussel, april 2019

Ria Bourdeaud'hui, Frank Janssens, Stephan Vanderhaeghe

Een onderzoek met financiële ondersteuning van de Vlaamse minister bevoegd voor Werk

De Vlaamse werkbaarheidsmonitor is een initiatief van de Vlaamse sociale partners en werd ontwikkeld door de Stichting Innovatie & Arbeid. Alle publicaties kunnen geraadpleegd worden en werkbaarheidscijfers interactief opgevraagd op www.werkbaarwerk.be

Bij gebruik van gegevens en informatie uit deze publicatie wordt een correcte bronvermelding op prijs gesteld.

Inhoud

Samenvatting	4
Inleiding	5
1 Verschuivingen in het aandeel van kortgeschoolde jongeren op de Vlaamse arbeidsmarkt in kaart gebracht	8
1.1 Steeds minder kortgeschoolde jongere werknemers.....	8
1.2 ...maar verschillen tussen deelgroepen	9
2 De werkbaarheidssituatie van kortgeschoolde jonge werknemers onder de loep	11
2.1 Werkbaarheidsgraad	11
2.2 Werkstress en burnout	12
2.3 Motivatie	13
2.4 Leermogelijkheden	15
2.5 Werk-privé-balans	16
3 Op zoek naar de determinanten van de achterstand op vlak van leren en motiveren	18
3.1 Schoolse achtergrond of werkcontext?	18
3.2 Risicofactoren voor motivatie en leermogelijkheden nader onderzocht	20
3.3 Vergelijkend risicoprofiel op het vlak van motivatie en leermogelijkheden voor kort- versus midden/ hooggeschoolde jonge werknemers in 2016	22
Referentielijst	25

Samenvatting

Jongeren, die zonder secundair onderwijsdiploma op de arbeidsmarkt komen, hebben het niet alleen moeilijker om aan de slag te geraken, ze belanden ook vaker in banen die kwalitatief vlak niet zo goed scoren. De werkbaarheidsgraad bij kortgeschoolde jongeren tussen 18 en 35 jaar lag bij alle metingen van de Vlaamse werkbaarheidsmonitor zowat tien procentpunten lager dan bij hun midden- of hooggeschoolde leeftijdgenoten. In 2016 registreren we een aandeel van 42,2% kortgeschoolden met een werkbare job tegenover 53,0% bij hun 'gekwalificeerde' collega's.

Voor werkstressklachten en werk-privé-balansconflicten tekenen we geen significante prevalentieverschillen op tussen kortgeschoolde en midden/hooggeschoolde jongere werknemers. De structureel lagere werkbaarheidsgraad bij kortgeschoolden is vooral terug te voeren tot het frequent(er) voorkomen van een leerdeficit en motivatieproblemen bij deze groep.

Vooral op het vlak van competentie-ontwikkelingskansen zijn de verschillen zeer uitgesproken. Een query op de databank van de werkbaarheidsmonitor leert ons dat kortgeschoolde jonge werknemers in 2016 veel frequenter hebben af te rekenen met onvoldoende leer mogelijkheden in de job (31,2%) of zelfs met een ernstig leerdeficit (12,9%) in vergelijking met hun midden/hooggeschoolde collega's (met 12,3% en 4,0% als corresponderende kengetallen).

Ook voor het motivatievraagstuk liggen de kaarten voor beide kwalificatiegroepen erg verschillend. In 2016 is 69,1% van de kortgeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar gemotiveerd aan de slag, bij 30,9% detecteren we motivatieproblemen, bij ongeveer de helft daarvan of 15,9% van alle kortgeschoolde jongeren is er sprake van ernstige demotivatie. Bij de midden/hooggeschoolde leeftijdgenoten noteren we respectieve aandelen van 79,4%, 20,6% en 8,0%.

Een belangrijke vraag bij deze vaststellingen: in hoeverre speelt het scholingspeil en het al dan niet behalen van een secundair onderwijsdiploma een doorslaggevende rol in dit afwijkend werkbaarheidsprofiel? Of zijn het vooral de specifieke kenmerken van de jobs, waarin kortgeschoolde versus midden/hooggeschoolde jongeren terechtkomen, die oorzaak zijn van genoemde verschillen op het vlak van motivatie en leer mogelijkheden?

De in dit rapport gepresenteerde analyses leren ons dat niet zozeer de (al dan niet succesvolle) schoolervaringen in het verleden dan wel de actuele werksituatie de verschillen in motivatie en de leer kansen van jongeren in de job bepaalt. Kortgeschoolde jongeren vinden we in vergelijking met hun midden/hooggeschoolde leeftijdgenoten frequenter terug in jobs met onvoldoende regelmogelijkheden (66,5% versus 31,2% in 2016). Ze hebben ook vaker te maken met een gebrekkige ondersteuning door hun direct leidinggevende (18,3% versus 12,2% in 2016) en laten lagere cijfers voor deelname aan bijscholing optekenen (33,3% versus 64,9% in 2016).

Inleiding

Jongeren die zonder diploma of getuigschrift van hoger secundair onderwijs de schoolbanken verlaten, hebben het niet gemakkelijk op de arbeidsmarkt. In vergelijking met de gemiddelde Vlaamse werkloosheidsgraad (4,4%) en werkzaamheidsgraad (73,0%) in 2017, doen kortgeschoolde jongeren het veel minder goed: ruim één op vijf van de ongekwalificeerde uitstromers was in dat jaar werkloos (20,5%) en minder dan de helft (49,1%) effectief aan de slag (WSE, 2018).

Bovendien is de werkzaamheid van kortgeschoolde twintigers en dertigers er in het afgelopen decennium nog gevoelig op achteruit gegaan. Dit kan een gevolg zijn van een daling van het aantal 'laaggeschoolde jobs' op de arbeidsmarkt, maar ook van toenemende inzetbaarheidsproblemen bij deze ongekwalificeerde uitstromers. In het verleden was het niet zo ongewoon om het middelbaar onderwijs niet af te werken, ook al beschikte iemand over de nodige capaciteiten. Met de leerplichtverlenging tot 18 jaar heeft het niet behalen van een hoger secundair diploma of getuigschrift vaker te maken met zwakke leerprestaties, schoolmoeheid en andere problematieken die een vlotte inschakeling op de arbeidsmarkt bemoeilijken (WSE, 2016).

De Vlaamse overheid en sociale partners zetten daarom hoog in op de verbetering van de arbeidsmarktkansen van deze kansengroep. Een eerste spoor focust op het terugdringen van het aandeel jongeren dat zonder diploma of getuigschrift de school verlaat: het Pact 2020 schuift de doelstelling van een halvering van de ongekwalificeerde uitstroom naar voor. Daarnaast werden diverse maatregelen genomen om de drempels naar een (eerste) job voor deze kortgeschoolde jongeren te verlagen. We denken daarbij onder meer aan het VDAB-Jeugdwerkplan met IBO- en jobcoaching-trajecten 'op maat' of de verhoogde RSZ-bijdragevermindering in het Vlaamse doelgroepenbeleid.

Genoemde beleidsmakers zijn ook begaan met de kwaliteit van de werksituatie waarin deze kortgeschoolde jongeren (uiteindelijk) terechtkomen. In het actieplan 'Samen een versnelling hoger voor werkbaar werk' geven de Vlaamse overheid en de sociale partners op dit vlak een duidelijk signaal: door versterking van inspanningen op het vlak van permanente vorming en het stimuleren van een leercultuur, waarin de geleerde competenties worden gevaloriseerd, kunnen - ook voor kortgeschoolden - de leermogelijkheden en de werkbaarheid verhoogd worden.

In dit rapport nemen we precies deze jobkwaliteit van kortgeschoolde jongere werknemers gedetailleerd onder de loep op basis van de gegevens van Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2004-2016.

We focussen daarbij op de vergelijking van de werkbaarheidsgraad en -indicatoren voor de cohorten kortgeschoolde versus midden/hogegeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar bij de vijf opeenvolgende meetmomenten (hoofdstuk 2).

In hoofdstuk 3 gaan we dan op zoek naar de verklaring voor de vastgestelde verschillen. De centrale vraag daarbij is of/in hoeverre de achterstand van kortgeschoolde jongere werknemers op het vlak van leermogelijkheden en motivatie te maken heeft met hun weinig succesvolle schoolcarrière dan wel met een aantal specifieke kenmerken van de werksituaties waarin ze terecht komen. Op basis van deze analyses presenteren we voor genoemde werkbaarheidsdimensies comparatieve risicoprofielen voor jongere werknemers met en zonder diploma of getuigschrift.

Vooraf staan we even stil bij de evolutie van het aandeel kortgeschoolden (binnen deelgroepen) in de jongerentewerkstelling (hoofdstuk 1).

Methodologie Vlaamse Werkbaarheidsmonitor in een notendop

De Vlaamse werkbaarheidsmonitor is een door de Stichting Innovatie & Arbeid ontwikkeld en beheerd meetsysteem, dat de ontwikkelingen in de kwaliteit van de arbeid of werkbaarheid in kaart brengt. Het is gebaseerd op grootschalige, driejaarlijkse (cross-sectionele) surveys bij werknemers en zelfstandige ondernemers op de Vlaamse arbeidsmarkt. Bij de werknemers, waarover dit rapport gaat, werd de nulmeting uitgevoerd in 2004.

De Vlaamse sociale partners hebben de beleidsnotie *werkbaarheid* concreet gemaakt aan de hand van vier kwaliteitscriteria: werkbaar werk verwijst naar jobs, waarvan je niet overspannen of ziek wordt, die boeiend en motiverend zijn, kansen bieden op blijven/bijleren en voldoende ruimte laten voor gezin en privéleven. De werkbaarheidsmonitor hanteert daarom vier **werkbaarheidsindicatoren**: psychische vermoeidheid (werkstress), welbevinden in het werk (motivatie, werkbetrokkenheid), leermogelijkheden en werk-privé-balans.

Meettechnisch is voor de operationalisering van de werkbaarheidsindicatoren geopteerd voor **psychometrische schalen**. De argumentatie voor het gebruik van dergelijke meetschalen (in plaats van enkelvoudige vragen) ligt in de meetnauwkeurigheid ervan. Bij de constructie van de vragenlijst werd maximaal aansluiting gezocht bij bestaande, wetenschappelijk gevalideerde instrumenten.

Voor elk van de vier werkbaarheidsdimensies en -indicatoren zijn voor de schaalscores **grenswaarden** ('cut-off points') bepaald die aangeven of de situatie al dan niet (acuut) problematisch is. In de werkbaarheidsmonitor wordt met 'gelede' **kengetallen** gewerkt: naar analogie met de kleurensymboliek van een verkeerslicht, wordt niet enkel een problematische groep afgebakend en gecijferd ('oranje knipperlicht' - knelpunt), maar daarbinnen ook een subgroep die als 'acuut problematisch' kan gelabeld worden ('rood alarmsignaal' - acuut knelpunt).

Problematische en acuut-problematische situaties worden voor de onderscheiden werkbaarheidsdimensies als volgt benoemd:

- **psychische vermoeidheid**: werkstressklachten - burn-outsymptomen;
- **welbevinden in het werk**: motivatieproblemen - ernstige demotivatie;
- **leermogelijkheden**: onvoldoende leermogelijkheden - ernstig leerdeficit;
- **werk-privé-balans**: problemen werk-privé-combinatie - acuut werk-privé-conflict.

De **werkbaarheidsgraad** als samengestelde index verwijst naar het percentage werknemers dat een kwaliteitsvolle job heeft/in een niet problematische verkeert/geen knelpunten signaleert voor elk van vier genoemde werkbaarheidsdimensies.

De validiteit en betrouwbaarheid van de gehanteerde meetschalen, de grenswaardenbepaling en de kengetallentechniek voor deze indicatoren worden uitgebreid behandeld in het rapport 'Methodologie Vlaamse werkbaarheidsmonitor' (Bourdeaud'hui, Janssens & Vanderhaeghe, 2016). Het survey-ontwerp, de organisatie van de enquête, de analyse van de kwaliteit van de respons en de controle van de representativiteit van de gerealiseerde steekproeven worden daarin eveneens toegelicht.

De werkbaarheidsmonitor peilt daarnaast ook naar een aantal kenmerken van de arbeidssituatie die de werkbaarheid kunnen bedreigen dan wel bevorderen. Bij de analyses in dit rapport werden de volgende variabelen gehanteerd:

- **psychosociale taakeisen:** acceptabele taakeisen versus hoge taakeisen (problematisch hoge werkdruk en/of emotioneel belastend werk);
- **fysieke arbeidsomstandigheden:** acceptabele versus problematische fysieke belasting;
- **regelmogelijkheden:** voldoende versus onvoldoende regelmogelijkheden (routinematig werk en/of gebrek aan autonomie bij de taakuitvoering);
- **ondersteuning door de directe leiding:** adequate coaching versus onvoldoende ondersteuning;
- **opleidingsparticipatie:** al dan niet deelname aan een bijscholing of bedrijfstraining in het afgelopen jaar.

De afbakening van de groep van **kortgeschoolden** is gebaseerd op onderstaande (identificatie)vraag in de werkbaarheidsenquête, die peilt naar het hoogste behaalde diploma of getuigschrift.

Wat is uw hoogste diploma of getuigschrift?

☐ geen of lager onderwijs	☐ hoger onderwijs korte type (2-3 jaar) (bachelor)
☐ lager secundair onderwijs (minimum 3 jaar)	☐ hoger onderwijs lange type of universiteit (master)
☐ hoger secundair onderwijs (minimum 6 jaar)	

Kortgeschoolde werknemers hebben **geen diploma** (ASO, TSO, KSO) **of getuigschrift** (6de jaar BSO) van **hoger secundair onderwijs** behaald: het gaat om de respondenten die de antwoordcategorieën 'lager onderwijs' of 'lager secundair onderwijs' hebben aangekruist. De werkbaarheidssituatie van deze groep wordt in dit rapport systematisch vergeleken met deze van hun middengeschoolde (hoger secundair onderwijs – minimum 6 jaar) en de hooggeschoolde (diploma hoger onderwijs – bachelor of master) collega's.

Respondenten in de leeftijdsgroep **18 - 35 jaar** worden in dit rapport als '**jongere werknemer**' gelabeld. Deze leeftijdsafbakening gebeurde deels op pragmatische gronden: bij het hanteren van een lagere maximum leeftijdsgrens zou - zeker bij de meest recente werkbaarheidsmetingen - de omvang van de deelsteekproef van kortgeschoolden te beperkt uitvallen i.f.v. zinvolle en betrouwbare analyses.

1 Verschuivingen in het aandeel van kortgeschoolde jongeren op de Vlaamse arbeidsmarkt in kaart gebracht

In dit inleidende hoofdstuk staan we stil bij (cijfers over) de recente ontwikkelingen in de positie van kortgeschoolden in de actieve werknemersgroep van 18 tot 35 jaar. We bekijken achtereenvolgens de evolutie in het aandeel van deze kortgeschoolden op het niveau van de arbeidsmarkt en bij deelgroepen naar geslacht, statuut, bedrijfsgrootte en sector.

1.1 Steeds minder kortgeschoolde jongere werknemers

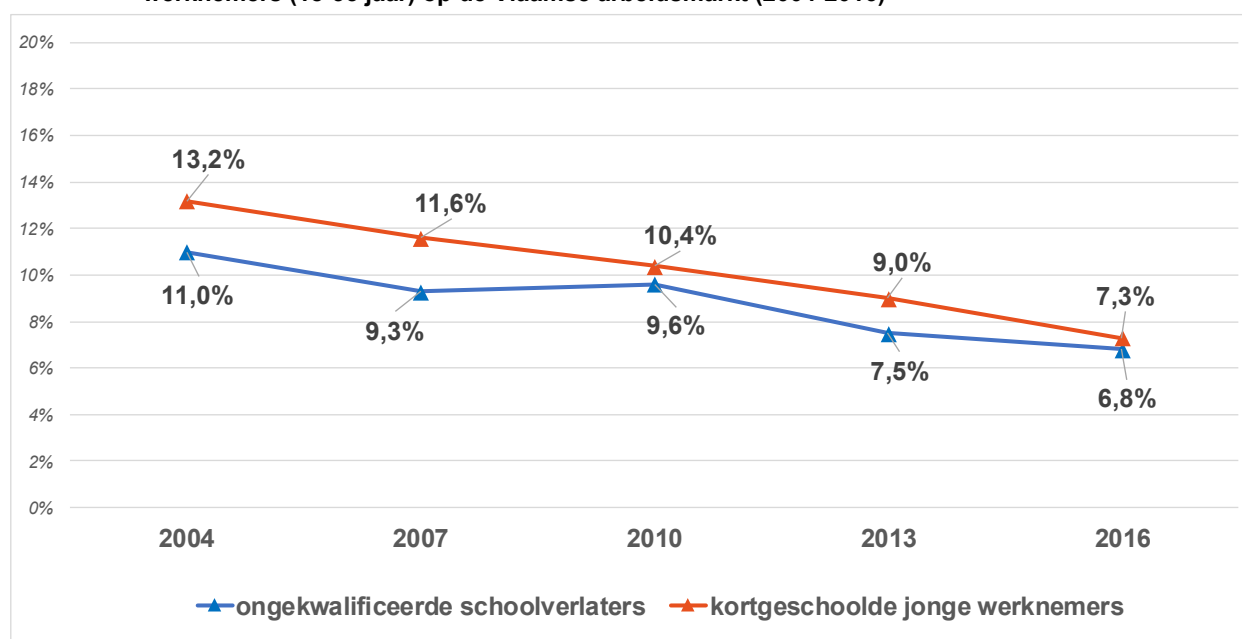
Tabel 1 leert ons dat het aandeel van de kortgeschoolden bij werknemers in de leeftijdscategorie 18 tot 35 jaar stapsgewijs daalt: terwijl we bij de werkbaarheidsmonitor 2004 nog 13,2% kortgeschoolden telden, is dit aandeel bij de meest recente meting 2016 bijna gehalveerd tot 7,3%.

Tabel 1: Evolutie 2004-2016 van het aandeel kortgeschoolde versus midden/hooggeschoolde jonge werknemers (18-35 jaar) op de Vlaamse arbeidsmarkt

	2004	2007	2010	2013	2016
	%	%	%	%	%
kortgeschoold	13,2	11,6	10,4	9,0	7,3
midden/hooggeschoold	86,8	88,4	89,6	91,0	92,7
N	3 873	3 151	2 680	4 421	3 165

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2004-2016

Figuur 1: Evolutie van het aandeel ongekwalificeerde schoolverlaters (18-24 jaar) en kortgeschoolde jonge werknemers (18-35 jaar) op de Vlaamse arbeidsmarkt (2004-2016)

Bron: Statbel-EAK (bewerking steunpunt Werk) en Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2004-2016

Deze terugloop van kortgeschoolden in de jongerentewerkstelling is de resultante van twee ontwikkelingen.

Enerzijds is er in het afgelopen decennium sprake van een systematische vermindering van de ongekwalificeerde uitstroom, dit zijn 18 tot 25-jarigen die zonder diploma of getuigschrift van (hoger) secundair de schoolbanken hebben verlaten. Figuur 1 laat zien dat de ontwikkeling in het aandeel kortgeschoolde jonge werknemers en de evolutie van het percentage ongekwalificeerde uitstromers parallel loopt.

Anderzijds spelen ook de - in de inleiding reeds vermelde - toename van inzetbaarheidsproblemen bij de meer recente cohorten van kortgeschoolden en daarmee de afname van de werkzaamheidsgraad van twintigers en dertigers 'zonder diploma' tussen 2004 en 2016.

1.2 ...maar markante verschillen tussen deelgroepen

De op arbeidsmarktniveau vastgestelde daling in het aandeel kortgeschoolden in de werknemersgroep van 18 tot 35 jaar manifesteert zich bij alle deelgroepen naar geslacht, statuut, bedrijfsomvang en sector. Tabel 2 brengt echter ook opmerkelijke verschillen *tussen* deze deelgroepen aan het licht.

Tabel 2: Evolutie 2004-2016 van het aandeel kortgeschoolden bij jonge werknemers (18-35 jaar) naar geslacht, statuut, bedrijfsgrootte en sector

	2004	2007	2010	2013	2016
	%	%	%	%	%
Vlaamse arbeidsmarkt	13,2	11,6	10,4	9,0	7,3
man	18,1	15,8	14,2	11,8	10,3
vrouw	8,4	7,8	7,1	6,7	5,1
<i>verschiltoetsing</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s</i>
arbeider	32,6	29,1	29,3	26,6	24,9
bediende/kader	3,5	3,7	3,4	2,9	2,2
<i>verschiltoetsing</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s</i>
micro (-10wns)	17,3	15,4	13,9	14,7	10,2
middelgroot (10-99 wns)	13,7	11,6	11,9	10,3	7,3
groot (100+ wns)	10,7	10,3	7,9	5,9	6,0
<i>verschiltoetsing</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s</i>
secundair	19,6	19,0	16,3	12,7	12,3
tertiair	14,9	12,2	14,9	12,1	8,8
quartair	5,4	4,5	3,3	4,7	3,9
<i>verschiltoetsing</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s</i>

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2016

Verschiltoetsing (*s* = significant versus *ns* = significant): al dan niet statisch betekenisvol verschil (Pearson chi²; $p < 0,05$ versus $p \geq 0,05$) tussen vermelde deelpopulaties.

Zo ligt het aandeel kortgeschoolden bij de vrouwelijke 18 tot 35-jarige werknemers voor alle meetpunten van de werkbaarheidsmonitor substantieel lager dan bij hun mannelijke collega's: voor alle meetpunten bedraagt dit aandeel bij de vrouwen (2016: 5,1%) amper de helft van dat bij de mannen (2016: 10,3%).

Kortgeschoolde jongeren vinden we vooral terug bij werknemers met een arbeidersstatuut: bij de nulmeting in 2004 was ongeveer een derde (32,6%) van de arbeiders tussen 18 en 35 jaar kortgeschoold, in 2016 gaat het nog steeds om een vierde (24,9%). Bij bedienden en kaderleden noteren we respectieve percentages van 3,5% en 2,2%.

Deze verhoudingen weerspiegelen zich ook in het aandeel van kortgeschoolden in de jongerentewerkstelling naar sector: dit aandeel ligt voor alle meetpunten significant hoger in de industrie (2016: 12,3%) dan in de profit diensten (2016: 8,8%) of de quartaire sector (2016: 3,9%).

Micro-ondernemingen stellen meer kortgeschoolde jongeren tewerk (2016: 10,2%) dan middelgrote en grote bedrijven (2016: 7,3% resp. 6,0%).

2 De werkbaarheidssituatie van kortgeschoolde jonge werknemers onder de loep

In dit tweede hoofdstuk nemen we de werkbaarheidssituatie van de bestudeerde doelgroep gedetailleerd onder de loep. Daartoe vergelijken we systematisch de werkbaarheidsgraad en de vier werkbaarheidsindicatoren voor kortgeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar met de overeenstemmende kengetallen voor hun midden/hooggeschoolde leeftijdgenoten.

2.1 Werkbaarheidsgraad

Het aandeel kortgeschoolde jongeren met een werkbare job ligt voor alle meetpunten substantieel lager dan bij hun midden/hooggeschoolde collega's. Uit tabel 3 kunnen we afleiden dat het verschil rond de tien procentpunten schommelt.

Bij de nulmeting 2004 lag de werkbaarheidsgraad bij de kortgeschoolden op 42,7% tegenover 56,4% bij de midden/hooggeschoolden; bij de meest recente meting 2016 registreren we 42,2% bij de kortgeschoolden en 53,0% bij de midden/hooggeschoolden. Terwijl voor laatstgenoemde groep sprake is van een significante daling van de werkbaarheidsgraad bij vergelijking van deze twee meetpunten, is dit bij kortgeschoolde jonge werknemers niet het geval.

Tabel 3: Vergelijking van de werkbaarheidsgraad voor kortgeschoolde en midden/hooggeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar (2004-2016)

	werkbaarheidsgraad				
	2004	2007	2010	2013	2016
	%	%	%	%	%
kortgeschoold	 42,7	46,4	43,1	48,2	42,2
<i>N</i>	494	334	246	365	211
midden/hooggeschoold	 56,4	57,8	55,5	56,9	53,0
<i>N</i>	3 273	2 584	2 226	3 882	2 811
<i>verschiltoetsing</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s</i>

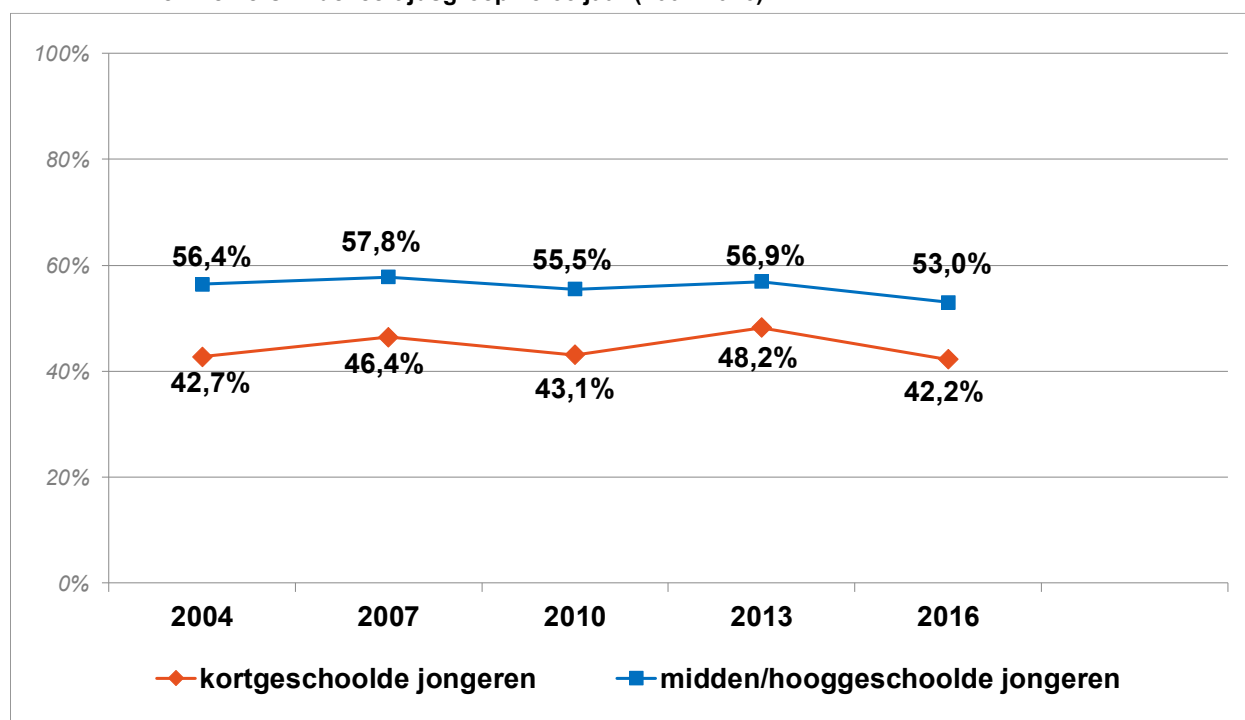
Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2004-2016

Leeswijzer:

- Het **groen/rood kader** wijst op een significante (Pearson χ^2 ; $p < 0,05$) verbetering/verslechtering in de werkbaarheidsgraad bij een vergelijking van de meetpunten 2004 en 2016.
- **Verschiltoetsing** ($s = \text{significant versus } ns = \text{niet significant}$): al dan niet statistisch betekenisvol verschil (Pearson χ^2 ; $p < 0,05$ versus $p \geq 0,05$) tussen kortgeschoolden en midden/hooggeschoolden.

Figuur 2 brengt met de vergelijking van de werkbaarheidscurves voor kortgeschoolde en midden/hooggeschoolde jongeren deze vaststellingen visueel in beeld.

Figuur 2: Vergelijking van de werkbaarheidsgraad voor kortgeschoolde en midden/hooggeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar (2004-2016)

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2004-2016

2.2 Werkstress en burn-outsymptomen

In 2016 heeft 67,1% van de kortgeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar te maken met een acceptabel stressniveau, 32,9% kampt met werkstressproblemen, bij 10,8% is de situatie acuut-problematisch en is er sprake van burn-outsymptomen. In vergelijking met de nulmeting 2004 registreren we geen significante verschuiving in deze kengetallen.

Tabel 4: Vergelijking van de situatie van kortgeschoolde en midden/hooggeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar op het vlak van psychische vermoeidheid (2004-2016)

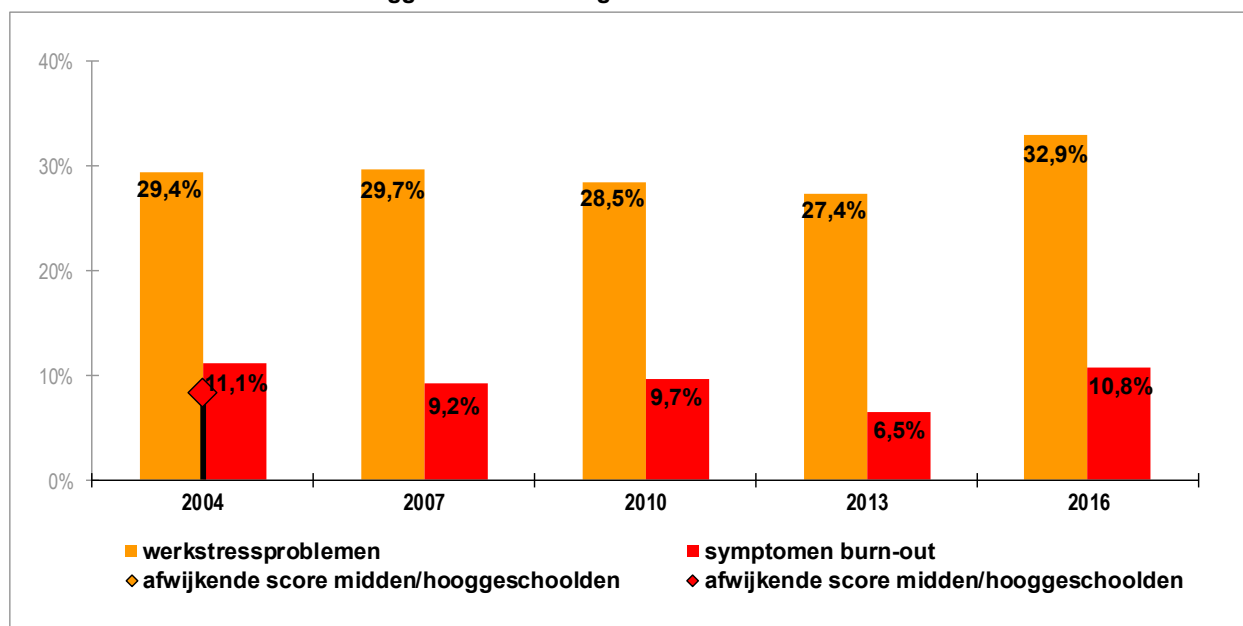
		2004	2007	2010	2013	2016
		%	%	%	%	%
kortgeschoolden	geen werkstress	70,6	70,3	71,5	72,6	67,1
	werkstressproblemen	29,4	29,7	28,5	27,4	32,9
	symptomen burn-out	11,1	9,2	9,7	6,5	10,8
	N	503	360	277	383	222
midden/ hooggeschoolden	geen werkstress	73,5	74,2	70,6	71,7	67,7
	werkstressproblemen	26,5	25,8	29,4	28,3	32,3
	symptomen burn-out	8,3	8,2	8,2	8,9	10,3
	N	3 335	2 766	2 380	4 003	2 866
verschiltoetsing	werkstressproblemen	ns	ns	ns	ns	ns
	symptomen burn-out	s	ns	ns	ns	ns

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2004-2016

Leeswijzer:

- De categorie met het verschoven rode balkje 'symptomen burn-out' is een subgroep binnen de groep 'werkstressproblemen' maar het aandeel wordt berekend op de totale deelpopulatie.
- Het groen/rood kader wijst op een significante (Pearson chi²; p < 0,05) verbetering/verslechtering op het vlak van psychische vermoeidheid(sproblemen) bij een vergelijking van de meetpunten 2004 en 2016.
- Verschiltoetsing (s = significant versus ns = niet significant): al dan niet statistisch betekenisvol verschil (Pearson chi²; p < 0,05 versus p ≥ 0,05) tussen kortgeschoolden en midden/hooggeschoolden.

Figuur 3: Evolutie 2004-2016 van het aandeel kortgeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar met werkstress- en burn-outklachten, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. de kengetallen voor hun midden/hooggeschoolde collega's

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2004-2016

Leeswijzer: (alleen) significant afwijkende kengetallen voor midden/hooggeschoolden worden via markerings-buttons in de figuur opgenomen

Tabel 4 en figuur 3 leren ons bovendien dat het aandeel kortgeschoolde jongeren met problematische werkstress niet significant afwijkt van dat van de midden/hooggeschoolde collega's. Voor acute psychische vermoeidheidsproblemen tekenen we enkel bij de meting 2004 een afwijkend kengetal op: 11,1% van de kortgeschoolden tegenover 8,3% van de midden/hooggeschoolden hadden in dat jaar af te rekenen met burn-outklachten.

2.3 Motivatie

In 2016 is 69,1% van de kortgeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar gemotiveerd aan de slag, bij 30,9% detecteren we motivatieproblemen, bij ongeveer de helft daarvan of 15,9% van alle kortgeschoolde jongeren is er sprake van ernstige demotivatie. In vergelijking met de nulmeting 2004 registreren we geen significante verschuiving in deze kengetallen.

Het aandeel kortgeschoolde jongeren met motivatieproblemen ligt – zo blijkt uit tabel 5 en figuur 4 op de volgende pagina - voor alle meetpunten ongeveer de helft hoger dan bij de midden/hooggeschoolde leeftijdgenoten. Zo bedragen voor 2016 de prevalentiescores voor motivatieproblemen 20,6% voor de midden/hooggeschoolden tegenover de reeds genoemde 30,9% bij kortgeschoolden.

Daarnaast laten kortgeschoolde jongeren bij de metingen 2004, 2010 en 2016 ook significant hogere percentages voor ernstige demotivatie optekenen. In 2016 is het aandeel van deze acut problematische groep bij kortgeschoolden (15,9%) dubbel zo groot als bij de midden/hooggeschoolden (8,0%).

Tabel 5: Vergelijking van de situatie van kortgeschoolde en midden/hooggeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar op het vlak van welbevinden in het werk en motivatie (2004-2016)

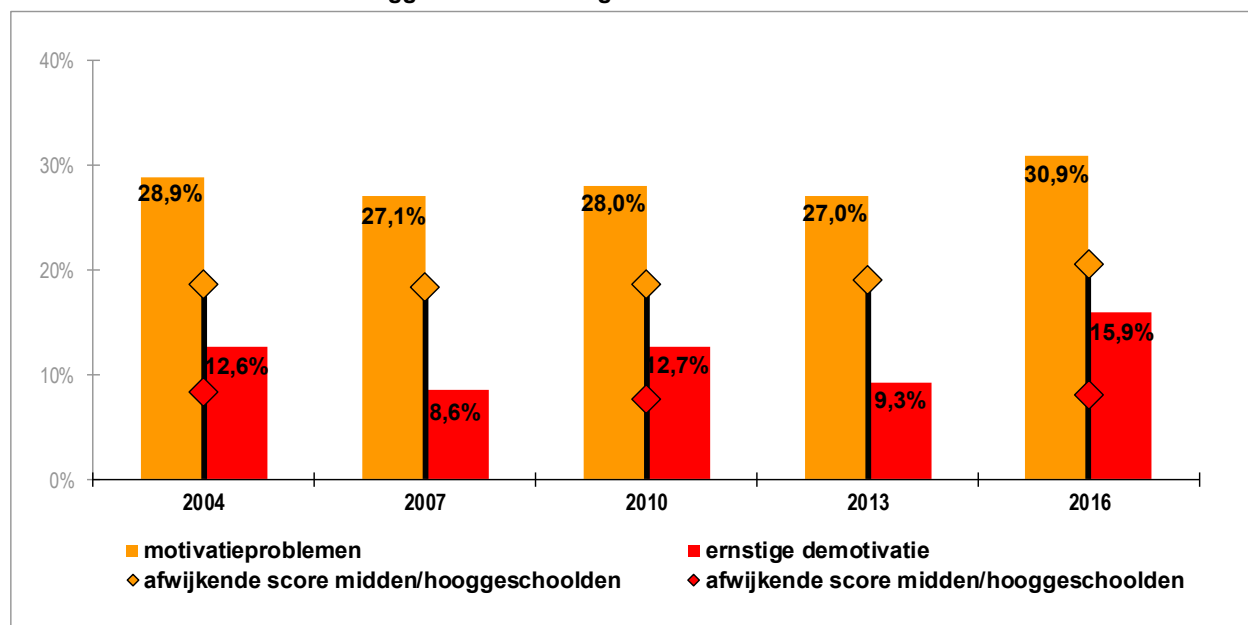
		2004	2007	2010	2013	2016
		%	%	%	%	%
kortgeschoolden	 geen motivatieproblemen	71,1	72,9	72,0	73,0	69,1
	 motivatieproblemen	28,9	27,1	28,0	27,0	30,9
	 ernstige demotivatie	12,6	8,6	12,7	9,3	15,9
	N	506	362	275	389	220
midden/ hooggeschoolden	 geen motivatieproblemen	81,4	81,7	81,4	80,9	79,4
	 motivatieproblemen	18,6	18,3	18,6	19,1	20,6
	 ernstige demotivatie	7,8	8,3	7,6	8,1	8,0
	N	3 342	2 777	2 387	4 006	2 877
verschiltoetsing	 motivatieproblemen	s	s	s	s	s
	 ernstige demotivatie	s	ns	s	ns	s

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2004-2016

Leeswijzer:

- De categorie met het verschoven rode balkje 'ernstige demotivatie' is een subgroep binnen de groep 'motivatieproblemen' maar het aandeel wordt berekend op de totale deelpopulatie.
- Het **groen/rood kader** wijst op een significante (Pearson χ^2 ; $p < 0,05$) verbetering/verslechtering op het vlak van welbevinden en motivatie bij een vergelijking van de meetpunten 2004 en 2016.
- Verschiltoetsing** ($s = significant$ versus $ns = niet significant$): al dan niet statisch betekenisvol verschil (Pearson χ^2 ; $p < 0,05$ versus $p \geq 0,05$) tussen kortgeschoolden en midden/hooggeschoolden.

Figuur 4: Evolutie 2004-2016 van het aandeel kortgeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar met (ernstige) motivatieproblemen, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. de kengetallen voor hun midden/hooggeschoolde collega's

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2004-2016

Leeswijzer: (alleen) significant afwijkende kengetallen voor midden/hooggeschoolden worden via markerings-buttons in de figuur opgenomen

2.4 Leermogelijkheden

In 2016 heeft 68,8% van de kortgeschoolde jongere werknemers een job met voldoende leermogelijkheden, bij de complementaire 31,2% is dit niet het geval. Bij 12,9% van de bestudeerde deelgroep registreren we zelfs een ernstig leerdeficit.

Tabel 6 leert ons dat de combinatie van een substantiële afname van het aandeel kortgeschoolde jongeren met onvoldoende leermogelijkheden tussen 2004 en 2013 (van 36,3% naar 23,1%) en een duidelijke toename bij de meest recente meting (naar 31,2%), verklaart waarom we over de volledige meetperiode geen statistische betekenisvolle verschuiving optekenen. Voor de categorie 'ernstig leerdeficit' stoten we - met een evolutie van het aandeel van 15,0% in 2004 over 9,3% in 2013 naar 12,9% in 2016 – op een gelijkaardig patroon.

Bij de midden- en hooggeschoolde collega's registreren we wel een significante vooruitgang: het aandeel jongeren met een job met gebrekkige leerkansen daalde hier systematisch van 17,1% in 2004 naar 12,3% in 2016, het aandeel met een ernstig leerdeficit van 5,9% naar 4,0%.

Tabel 6: Vergelijking van de situatie van kortgeschoolde en midden/hooggeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar op het vlak van leermogelijkheden (2004-2016)

		2004	2007	2010	2013	2016
		%	%	%	%	%
kortgeschoolden	 voldoende leermogelijkheden	63,7	71,2	70,8	76,9	68,8
	 onvoldoende leermogelijkheden	36,3	28,8	29,2	23,1	31,2
	 ernstig leerdeficit	15,0	15,6	10,7	9,3	12,9
	N	507	340	253	386	224
midden/ hooggeschoolden	 voldoende leermogelijkheden	82,9	85,3	86,2	86,5	87,7
	 onvoldoende leermogelijkheden	17,1	14,7	13,8	13,5	12,3
	 ernstig leerdeficit	5,9	5,2	4,1	4,5	4,0
	N	3 322	2 606	2 255	3 921	2 889
verschiltoetsing	 onvoldoende leermogelijkheden	s	s	s	s	s
	 ernstig leerdeficit	s	s	s	s	s

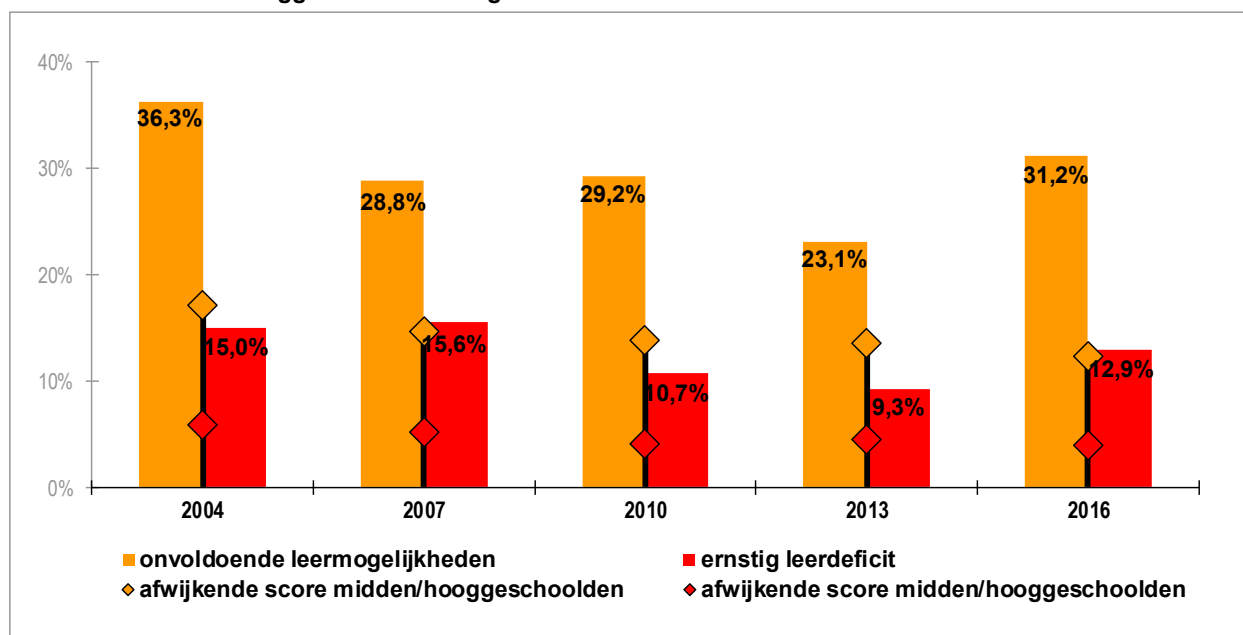
Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2004-2016

Leeswijzer:

- De categorie met het verschoven rode balkje 'ernstig leerdeficit' is een subgroep binnen de groep 'onvoldoende leermogelijkheden' maar het aandeel wordt berekend op de totale deelpopulatie.
- Het groen/rood kader wijst op een significante (Pearson χ^2 ; $p < 0,05$) verbetering/verslechtering op het vlak van leermogelijkheden bij een vergelijking van de meetpunten 2004 en 2016.
- Verschiltoetsing ($s = significant$ versus $ns = niet significant$): al dan niet statistisch betekenisvol verschil (Pearson χ^2 ; $p < 0,05$ versus $p \geq 0,05$) tussen kortgeschoolden en midden/hooggeschoolden.

De verschillen op het vlak van leermogelijkheden tussen beide kwalificatiegroepen zijn zeer uitgesproken. Uit tabel 6 en figuur 5 (op de volgende pagina) kunnen we afleiden dat kortgeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar over de opeenvolgende metingen dubbel tot drie maal zo vaak af te rekenen hebben met onvoldoende leermogelijkheden of een ernstig leerdeficit in vergelijking met hun midden/hooggeschoolde collega's.

Figuur 5: Evolutie 2004-2016 van het aandeel kortgeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar met een (ernstig) leerdeficit, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. de kengetallen voor hun midden/hooggeschoolde collega's

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2004-2016

Leeswijzer: (alleen) significant afwijkende kengetallen voor midden/hooggeschoolden worden via markerings-buttons in de figuur opgenomen

2.5 Werk-privé-balans

In 2016 heeft 86,9% van de kortgeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar te maken met een haalbare werk-privé-combinatie, 13,1% kampt met een problematische werk-privé-combinatie, bij 3,6% is er sprake van een acuut werk-privé-conflict. In vergelijking met de nulmeting 2004 registreren we geen significante verschuiving in deze kengetallen.

Tabel 7: Vergelijking van de situatie van kortgeschoolde en midden/hooggeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar op het vlak van de werk-privé-balans (2004-2016)

		2004	2007	2010	2013	2016
		%	%	%	%	%
kortgeschoolden	haalbare werk-privé-combinatie	86,4	89,5	87,4	89,1	86,9
	problemen werk-privé-combinatie	13,6	10,5	12,6	10,9	13,1
	acuut werk-privé-conflict	4,9	1,9	3,6	2,6	3,6
N		507	363	277	386	221
midden/hooggeschoolden	haalbare werk-privé-combinatie	88,3	90,0	89,0	89,3	87,5
	problemen werk-privé-combinatie	11,7	10,0	11,0	10,7	12,5
	acuut werk-privé-conflict	3,2	1,9	2,3	2,7	3,5
N		3 346	2 778	2 390	3 921	3 101
verschiltoetsing	problemen werk-privé-combinatie	ns	ns	ns	ns	ns
	acuut werk-privé-conflict	s	ns	ns	ns	ns

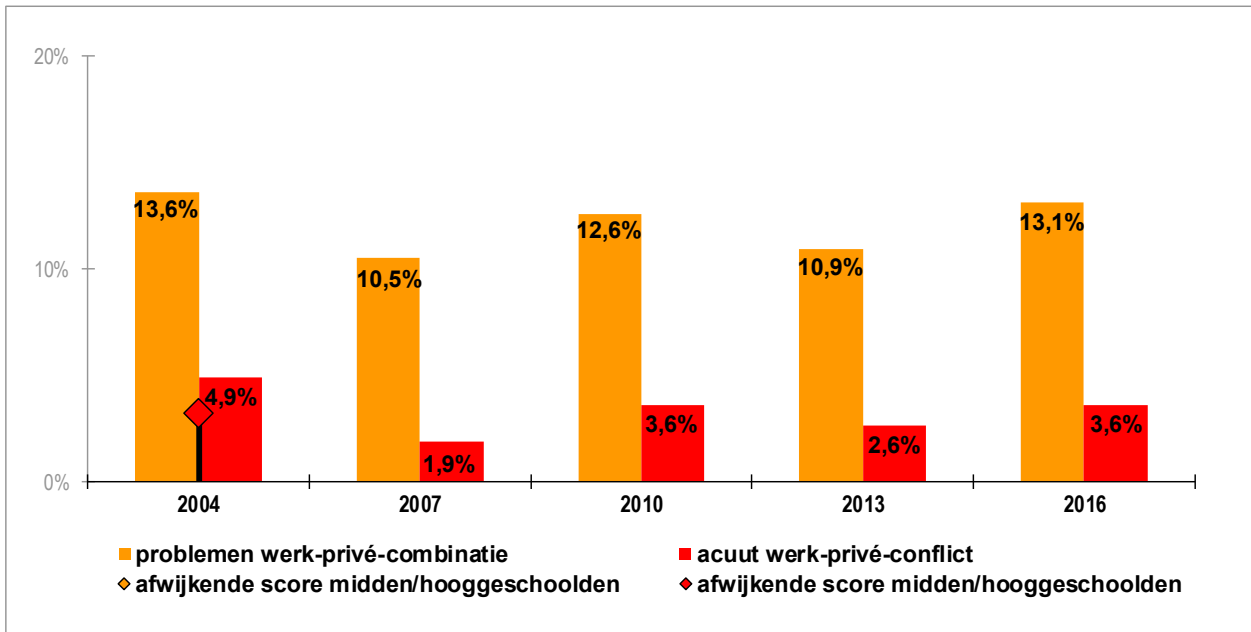
Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2004-2016

Leeswijzer:

- De categorie met het verschoven rode balkje 'acuut werk-privé-conflict' is een subgroep binnen de groep 'problemen werk-privé-combinatie' maar het aandeel wordt berekend op de totale deelpopulatie.
- Het **groen/rood kader** wijst op een significante (Pearson χ^2 ; $p < 0,05$) verbetering/verslechtering op het vlak de werk-privé-balans bij een vergelijking van de meetpunten 2004 en 2016.
- Verschiltoetsing** ($s = significant$ versus $ns = nietsignificant$): al dan niet statistisch betekenisvol verschil (Pearson χ^2 ; $p < 0,05$ versus $p \geq 0,05$) tussen kortgeschoolden en midden/hooggeschoolden.

Tabel 7 en figuur 6 leren ons bovendien dat het aandeel kortgeschoolde jongeren met combinatieproblemen niet significant afwijkt van dat van de midden/hooggeschoolde collega's. Voor de acuut problematische situatie tekenen we enkel bij de meting 2004 een afwijkend kengetal op: 4,9% van de kortgeschoolden tegenover 3,2% van de midden/hooggeschoolden hadden in dat jaar af te rekenen met een acuut werk-privé-conflict.

Figuur 6: Evolutie 2004-2016 van het aandeel kortgeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar met (acute) werk-privé-combinatieproblemen, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. de kengetallen voor hun midden/hooggeschoolde collega's

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2004-2016

Leeswijzer: (alleen) significant afwijkende kengetallen voor midden/hooggeschoolden worden via markerings-buttons in de figuur opgenomen

3 Op zoek naar de determinanten van de achterstand op vlak van leren en motiveren

De structureel lagere werkbaarheidsgraad bij kortgeschoolde jongere werknemers is - zo leert ons hoofdstuk 2 - terug te voeren tot het frequent(er) voorkomen van problemen met leermogelijkheden en motivatie bij deze groep. In dit hoofdstuk gaan we op zoek naar de verklaring voor deze vaststelling en voor de geregistreeerde werkbaarheidsverschillen tussen kortgeschoolde en midden/hooggeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar.

3.1 Schoolse achtergrond of werkcontext?

De uitgangsvraag daarbij is: speelt het scholingspeil en het al dan niet behalen van een secundair onderwijsdiploma een doorslaggevende rol in dit afwijkend werkbaarheidsprofiel of zijn het vooral de specifieke kenmerken van de jobsituatie, waarin kortgeschoolde versus midden/hooggeschoolde jongeren terecht komen, die oorzaak zijn van genoemde verschillen op het vlak van motivatie en leermogelijkheden?

De resultaten van de logistische regressies in tabel 8 geven antwoord op deze vraag: in deze analyse-oefeningen wegen we - onder controle van de (klassieke) identificatievariabelen geslacht, statuut, bedrijfsgrootte en sector en rekening houdend met de resultaten van de vijf metingen - het relatieve gewicht en de netto-impact van het scholingsniveau van jonge werknemers en van een aantal jobkenmerken (bijscholingskansen, psychosociale taakeisen, belastende fysieke arbeidsomstandigheden, regelmogelijkheden, ondersteuning door de directe leiding) tegenover elkaar af.

Scholingsniveau blijkt geen relevante voorspeller voor de prevalentie van motivatieproblemen of van een deficit op het vlak van leermogelijkheden bij jongere werknemers (de kansverhoudingen 'motivatieproblemen/geen motivatieproblemen' en 'onvoldoende/voldoende leermogelijkheden' liggen bij kortgeschoolden zelfs iets lager dan bij midden/hooggeschoolden, maar de odds ratio's zijn niet significant).

De analyse-scores voor een aantal in de modellen opgenomen jobkenmerk-variabelen wijzen daarentegen wel op een duidelijke (en significante) impact.

Voor het motivatievraagstuk blijken een drietal (risico)factoren in de arbeidssituatie van belang:

- **regelmogelijkheden** - de kansverhouding 'motivatieproblemen/geen motivatieproblemen' ligt bij jongere werknemers in routinejobs met weinig autonomie ruim vier maal hoger dan bij hun collega's in jobs met adequate regelmogelijkheden (odds ratio = 4,14);
- **ondersteuning door de directe leiding** - genoemde kansverhouding ligt bij jongere werknemers die onvoldoende ondersteuning meekrijgen van hun rechtstreekse chef eveneens vier keer hoger dan bij leeftijdgenoten die adequaat gecoacht worden (odds ratio = 4,05);
- **psychosociale taakeisen** - bij jongere werknemers die geconfronteerd worden met hoge psychosociale taakeisen verdubbelt deze kansverhouding tegenover deze bij de collega's in een acceptabele psychosociale belastingssituatie (odds ratio = 2,04).

Voor leermogelijkheden noteren we eveneens een substantiële risicotoename bij een probleemsituatie op het vlak van regelmogelijkheden en ondersteuning door de directe leiding, maar blijkt ook participatie aan opleiding en bijscholing van belang:

Tabel 8: Logistische regressie: verklaring 'optreden van motivatieproblemen/leerdeficit' bij werknemers in de leeftijdsgroep van 18 tot 35 jaar op basis van scholingsniveau en werkkenmerken

Persoons- en werkkenmerken	odds ratio's motivatieproblemen	odds ratio's onvoldoende leermogelijkheden
Geslacht		
man	R	R
vrouw	1,00	1,49
Statuut		
arbeider	R	R
bediende/kader	1,04 ⁻¹	2,10 ⁻¹
Bedrijfs grootte		
micro (-10 wns)	R	R
middelgroot (10-99 wns)	1,11	1,38
groot (100+ wns)	1,12	1,38
Sector		
secundair	R	R
tertiair	1,20	1,43
quartaair	1,94 ⁻¹	1,05 ⁻¹
Meting		
2004	R	R
2007	1,06 ⁻¹	1,33 ⁻¹
2010	1,05	1,29 ⁻¹
2013	1,11	1,36 ⁻¹
2016	1,21	1,51 ⁻¹
Scholingsniveau		
midden/hooogeschoold	R	R
kortgeschoold	1,08 ⁻¹	1,06 ⁻¹
Bijscholing		
training in afgelopen 12 maanden	R	R
geen training in afgelopen 12 maanden	1,43	2,56
Psychosociale taakeisen		
acceptabele taakeisen	R	R
hoge taakeisen	2,04	1,08
Belastende fysieke arbeidsomstandigheden		
acceptabele belasting	R	R
problematische belasting	1,33	1,30
Regelmogelijkheden		
voldoende regelmogelijkheden	R	R
onvoldoende regelmogelijkheden	4,14	9,17
Ondersteuning door directe leiding		
adequate coaching	R	R
onvoldoende ondersteuning	4,05	3,86

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2004-2016

Modelfit: Nagelkerke $R^2 = 0,269$ (motivatie) en $0,392$ (leermogelijkheden)

Leeswijzer:

- **R = referentiegroep**; de **odds ratio's in het vet** wijzen op een **significante** samenhang ($p < 0,05$), **odds ratio kleiner dan 1** werden voor de leesbaarheid **omgezet naar x^{-1}** en wijzen op een kleinere kansverhouding van een specifieke deelgroep ten opzichte van de referentiegroep.
- **Interpretatie odds ratio's**: de kansverhouding 'motivatieproblemen/geen motivatieproblemen' ligt - onder controle van alle andere variabelen en over alle meetpunten heen - bij werknemers met onvoldoende regelmogelijkheden in de job vier keer hoger dan bij de collega's met adequate regelmogelijkheden (odds ratio = 4,14). De kansverhouding 'onvoldoende/voldoende leermogelijkheden' ligt - onder controle van alle andere variabelen en dus ook scholingsniveau - in 2016 anderhalf keer lager dan bij de nulmeting 2004 (odds ratio = $0,662 = 1,51^{-1}$).

- regelmogelijkheden** - de kansverhouding ‘onvoldoende/voldoende leermogelijkheden’ ligt bij jongere werknemers in routinejobs met weinig autonomie ruim negen hoger dan bij hun collega’s in jobs met adequate regelmogelijkheden (odds ratio = 9,17).
- ondersteuning door de directe leiding** - de kansverhouding ‘onvoldoende/voldoende leermogelijkheden’ bedraagt bij jongere werknemers die onvoldoende steun meekrijgen van hun leidinggevende bijna het viervoud van deze bij leeftijdgenoten die adequaat gecoacht worden (odds ratio = 3,86);
- deelname aan bijscholing** - bij jongere werknemers die in het voorbije jaar niet deelnamen aan een bedrijfstraining of bijscholing ligt genoemde kansverhouding twee en een half keer hoger dan bij hun (opleiding)participerende collega’s (odds ratio = 2,56).

Deze analyse leert ons niet alleen dat niet zo zeer de (al dan niet succesvolle) schoolervaringen in het verleden maar wel de actuele arbeidssituatie de motivatie en de leerkansen van jongeren in de job bepalen. Ze suggereert ook dat de werkplek van kortgeschoolden op het vlak van regelmogelijkheden in de job, ondersteuning dor de leidinggevende, werkdruk en emotionele belasting en bijscholingskansen grondig verschilt van deze van de midden/hooggeschoolde collega’s. We testen deze hypothesen in de volgende paragraaf waarbij we de blootstelling aan deze risicofactoren tussen beide groepen vergelijken.

3.2 Risicofactoren voor motivatie en leermogelijkheden nader onderzocht

Regelmogelijkheden in de job (of de mate waarin werknemers gevarieerd werk hebben met autonomie bij de taakuitvoering) bleek een cruciale variabele voor het motivatie- en leervraagstuk bij jongeren. Tabel 9 laat zien dat de situatie van kortgeschoolde en midden/hooggeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar voor dit jobkenmerk grondig verschilt.

Tabel 9: Vergelijking van de situatie van kortgeschoolde en midden/hooggeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar op het vlak van regelmogelijkheden in de job (2004-2016)

		2004	2007	2010	2013	2016
		%	%	%	%	%
kortgeschoolden	 voldoende regelmogelijkheden	42,9	43,8	38,2	42,3	33,5
	 onvoldoende regelmogelijkheden	57,1	56,2	61,8	57,7	66,5
	N	508	340	251	385	224
midden/hooggeschoolden	 voldoende regelmogelijkheden	69,8	68,7	68,9	68,9	68,8
	 onvoldoende regelmogelijkheden	30,2	31,3	31,1	31,1	31,2
	N	3 326	2 597	2 258	3 918	2 888
verschiltoetsing		s	s	s	s	s

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2004-2016

Leeswijzer:

- groen/rood kader** wijst op een significante (Pearson chi²; p < 0,05) verbetering/verslechtering op het vlak van regelmogelijkheden bij een vergelijking van de meetpunten 2004 en 2016.
- Verschiltoetsing** (s = significant versus ns = niet significant): al dan niet statisch betekenisvol verschil (Pearson chi²; p < 0,05 versus p ≥ 0,05) tussen kortgeschoolden en midden/hooggeschoolden.

Het aandeel kortgeschoolden dat in de job geconfronteerd wordt met routinematig werk en/of een gebrek aan autonomie ligt voor alle meetpunten ongeveer dubbel zo hoog in vergelijking met de midden/hooggeschoolden: voor de werkbaarheidsmeting 2016 gaat het om respectieve aandelen van 66,5% en 31,2%. Bovendien is het aandeel kortgeschoolde jongeren met onvoldoende regelmogelijkheden sinds de meting 2013 (57,7%) nog significant toegenomen.

Daarnaast is ook de ondersteuning door de direct leidinggevende een factor van belang voor beide werkbaarheidsdimensies. Kortgeschoolde jongeren worden minder vaak adequaat gecoacht dan hun midden/hooggeschoolde leeftijdsgenoten, maar de verschillen zijn relatief beperkt. Tabel 10 laat zien dat enkel in 2010 (onvoldoende steun bij 18,2% van de kortgeschoolden t.o.v. 11,0% bij de midden/hooggeschoolden) en in de 2016 (18,3% versus 12,2%) significant afwijkende kengetallen worden opgetekend.

Tabel 10: Vergelijking van de situatie van kortgeschoolde en midden/hooggeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar op het vlak van ondersteuning door de directe leiding (2004-2016)

		2004	2007	2010	2013	2016
		%	%	%	%	%
kortgeschoolden	adequate coaching	84,3	84,1	81,8	88,4	81,7
	onvoldoende steun leiding	15,7	15,9	18,2	11,6	18,3
	N	509	339	253	368	224
midden/ hooggeschoolden	adequate coaching	86,3	86,4	89,0	88,0	87,8
	onvoldoende steun leiding	13,7	13,6	11,0	12,0	12,2
	N	3 326	2 602	2 263	3 921	2 889
verschiltoetsing		ns	ns	s	ns	s

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2004-2016

Leeswijzer:

- Het **groen/rood kader** wijst op een significante (Pearson χ^2 ; $p < 0,05$) verbetering/verslechtering op het vlak van ondersteunend leiderschap bij een vergelijking van de meetpunten 2004 en 2016.
- **Verschiltoetsing** ($s = significant$ versus $ns = niet significant$): al dan niet statisch betekenisvol verschil (Pearson χ^2 ; $p < 0,05$ versus $p \geq 0,05$) tussen kortgeschoolden en midden/hooggeschoolden.

Psychosociale taakeisen hebben nauwelijks impact op leermogelijkheden in de job, maar hebben wel een duidelijk aantoonbaar effect op welbevinden en werkplezier van werknemers: een problematische werkdruk en/of emotioneel belastend werk verdubbelen het risico op motivatieproblemen.

Tabel 11: Vergelijking van de situatie van kortgeschoolde en midden/hooggeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar op het vlak van psychosociale belasting (2004-2016)

		2004	2007	2010	2013	2016
		%	%	%	%	%
kortgeschoolden	acceptabele taakeisen	71,5	72,0	70,0	76,0	64,0
	hoge taakeisen	28,5	28,0	30,0	24,0	36,0
	N	506	339	253	387	225
midden/ hooggeschoolden	acceptabele taakeisen	59,8	59,9	58,8	59,6	53,4
	hoge taakeisen	40,2	40,1	41,2	40,4	46,6
	N	3 327	2 607	2 256	3 919	2 889
verschiltoetsing		s	s	s	s	s

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2004-2016

Leeswijzer:

- Het **groen/rood kader** wijst op een significante (Pearson χ^2 ; $p < 0,05$) verbetering/verslechtering op het vlak van psychosociale belasting bij een vergelijking van de meetpunten 2004 en 2016.
- **Verschiltoetsing** ($s = significant$ versus $ns = niet significant$): al dan niet statisch betekenisvol verschil (Pearson χ^2 ; $p < 0,05$ versus $p \geq 0,05$) tussen kortgeschoolden en midden/hooggeschoolden.

Beduidend minder kortgeschoolde jongeren worden - in vergelijking met hun midden/hooggeschoolde leeftijdsgenoten - met hoge taakeisen geconfronteerd: in 2016 ging het om respectieve aandelen van 36,0% en 46,6%. Uit tabel 11 blijkt bovendien bij beide groepen een scherpe toename van het aandeel jobs met hoge taakeisen sinds 2013, toen 24,0% en 40,4% als respectieve kengetallen werden opgetekend.

Jongere werknemers die (kunnen) deelnemen aan opleidingen en bedrijfstrainingen hebben - zoals eerder aangetoond - meer troeven om 'bij te blijven en bij te leren': wie in het voorgaande jaar geen bijscholing heeft gevolgd loopt ruim twee keer meer risico op een negatieve score voor de werkbaarheidsindicator 'leermogelijkheden'. Tabel 12 vergelijkt voor de opeenvolgende meetpunten van de werkbaarheidsmonitor de opleidingsparticipatie van kortgeschoolde en middengeschoolde werknemers in de leeftijdscategorie 18-35 jaar.

Tabel 12: Vergelijking van de situatie van kortgeschoolde en midden/hooggeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar op het vlak van participatie aan bijscholingsinitiatieven (2004-2016)

		2004	2007	2010	2013	2016
		%	%	%	%	%
kortgeschoolden	deelname bijscholing	26,5	27,7	32,7	35,7	33,3
	geen bijscholing	73,5	72,3	67,3	64,3	66,7
	N	486	357	269	384	222
midden/ hooggeschoolden	deelname bijscholing	51,3	55,4	59,5	63,8	64,9
	geen bijscholing	48,7	44,6	40,5	36,2	35,1
	N	3 262	2 715	2 355	3 967	2 889
verschiltoetsing		s	s	s	s	s

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2004-2016

Leeswijzer:

- Het **groen/rood kader** wijst op een significante (Pearson χ^2 ; $p < 0,05$) verbetering/verslechtering op het vlak van bijscholing bij een vergelijking van de meetpunten 2004 en 2016.
- **Verschiltoetsing** ($s = significant$ versus $ns = significant$): al dan niet statistisch betekenisvol verschil (Pearson χ^2 ; $p < 0,05$ versus $p \geq 0,05$) tussen kortgeschoolden en midden/hooggeschoolden.

De participatiegraad van kortgeschoolden ligt systematisch en substantieel lager dan deze van midden/hooggeschoolden. Bij de nulmeting 2004 nam amper 26,5% van de kortgeschoolde jongeren deel aan bijscholing, in 2016 was dit opgelopen tot 33,3%. Bij de midden/hooggeschoolde leeftijdgenoten noteren we participatie-aandelen van 51,3% (2004) en 64,9% (2016).

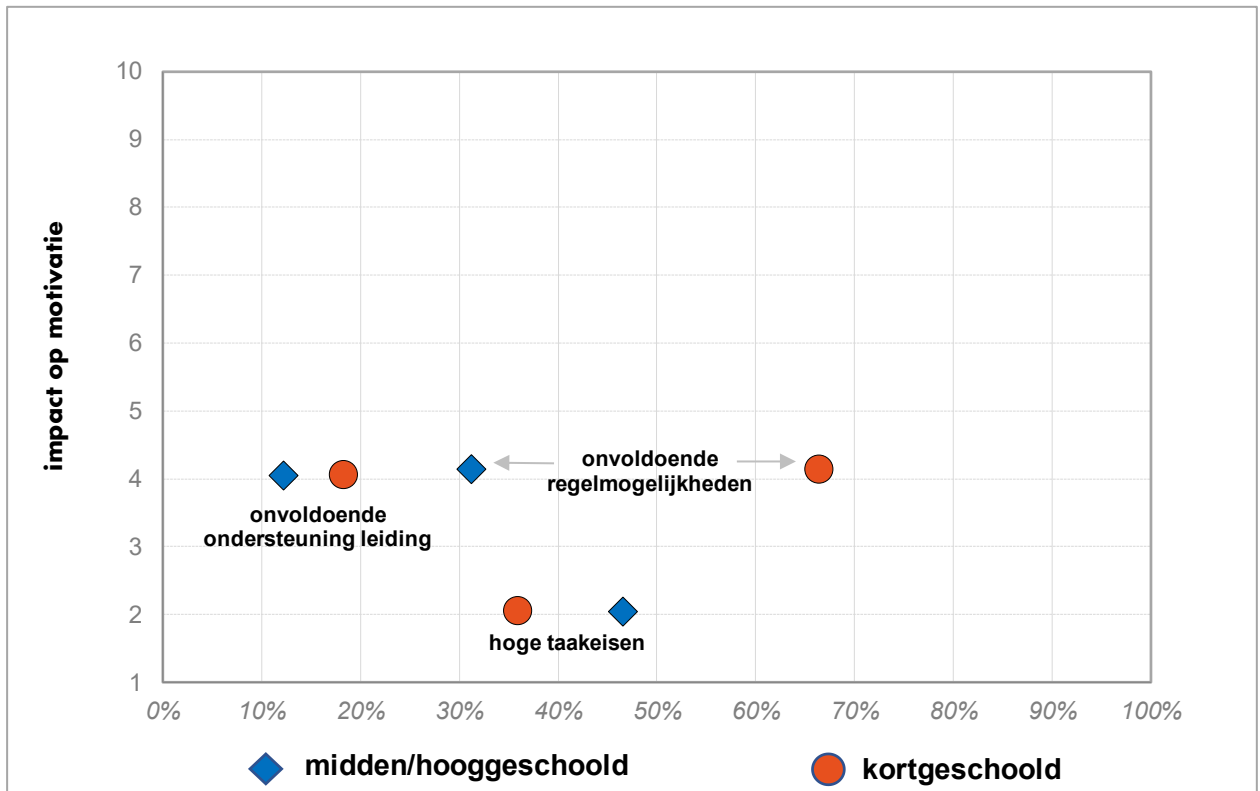
3.3 Vergelijkend risicoprofiel op het vlak van motivatie en leermogelijkheden voor kort- versus midden/ hooggeschoolde jonge werknemers in 2016

De risicoprofielen in figuur 7 (motivatieproblemen) en figuur 8 (problematische leermogelijkheden) vatten visueel-grafisch de bevindingen van dit hoofdstuk samen.

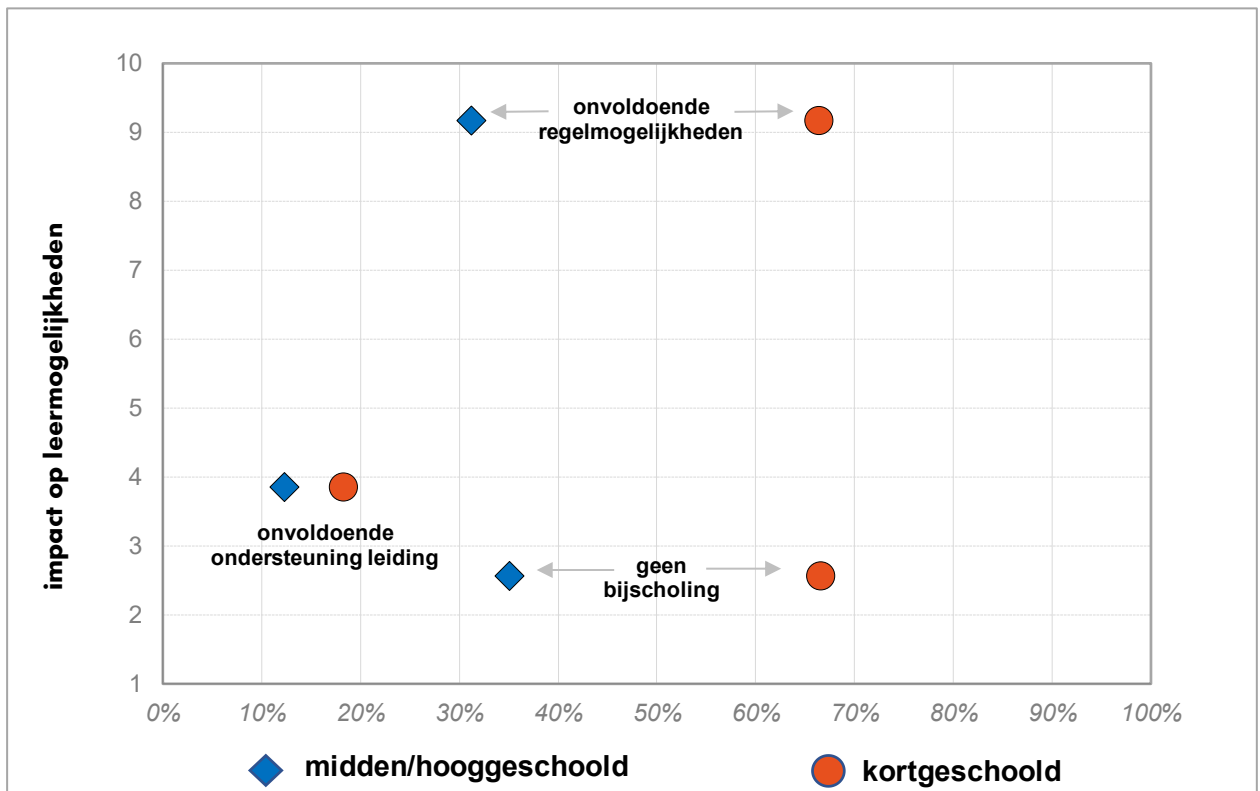
De grafieken vergelijken de ernstgraad van de relevante risicofactoren voor het ontstaan van motivatieproblemen respectievelijk een leerdeficit voor kortgeschoolden (blauwe buttons) en midden/hooggeschoolden (rode buttons). Deze ernstgraad wordt bepaald door 2 elementen:

1. de impact van een specifieke risicofactor (verticale positionering van de onderscheiden buttons, berekend op basis van de logistische regressie-analyses en de daaruit resulterende odds ratio's in tabel 8);
2. het aandeel werknemers in beide groepen dat zich in 2016 in een problematische situatie voor een specifieke risicofactor bevindt (horizontale positie van de onderscheiden buttons).

Figuur 7: Vergelijking van het risicoprofiel op het vlak van motivatieproblemen voor kortgeschoolde en midden/hooggeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar (2016)

Figuur 8: Vergelijking van het risicoprofiel op het vlak van problematische leermogelijkheden voor kortgeschoolde en midden/hooggeschoolde werknemers in de leeftijdsgroep 18-35 jaar (2016)

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor Werknemers 2016

Figuur 7 geeft de nodige duiding bij de eerdere vaststelling dat kortgeschoolde jongere werknemers vaker met motivatieproblemen kampen. De verklaring ligt vooral bij het feit dat kortgeschoolden frequenter in routinejobs met weinig regelmogelijkheden terechtkomen (66,5% tegenover 31,2% bij de midden/hooggeschoolden in 2016). Kortgeschoolden missen ook vaker de adequate ondersteuning van de leidinggevende, maar de kengetallen voor beide leeftijdsgroepen liggen hier minder ver uit elkaar (18,3% bij kortgeschoolden versus 12,2% voor midden/hooggeschoolden). Een hoge psychosociale belasting heeft (in beperkte mate) een negatieve impact op welbevinden en werkplezier, maar deze variabele werkt in 'tegengestelde zin': meer midden/hooggeschoolde (46,6%) dan kortgeschoolde jonge werknemers (36,0%) worden er mee geconfronteerd.

Figuur 8 maakt duidelijk dat de 'achterstandspositie' van kortgeschoolde jongeren op het vlak van leermogelijkheden niet alleen te maken heeft met hun geringere deelname aan opleiding en bedrijfstrainingen (in 2016 kreeg 66,7% geen bijscholing tegenover 35,1% van de midden/hooggeschoolden), maar vooral met hun oververtegenwoordiging in routinejobs met weinig regelmogelijkheden (in 2016 had 66,5% van de kortgeschoolden een job met onvoldoende regelmogelijkheden tegenover 31,2% bij de midden/hooggeschoolden). Ze hebben ook frequenter te maken met een leidinggevende die onvoldoende ondersteuning biedt in de dagelijkse werkpraktijk (18,3% bij kortgeschoolden versus 12,2% voor midden/hooggeschoolden).

Referentielijst

- Bourdeaud'hui, R., Janssens, F., & Vanderhaeghe, S. (2016). *Methodologie Vlaamse werkbaarheidsmonitor*. Brussel: SERV-Stichting Innovatie & Arbeid. Geraadpleegd op <http://www.serv.be/node/10913>
- Bourdeaud'hui, R., Janssens, F., & Vanderhaeghe, S. (2017a). *Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2016 - werknemers*. Brussel: SERV-Stichting Innovatie & Arbeid. Geraadpleegd op <http://www.serv.be/node/11125>
- Bourdeaud'hui, R., Vanderhaeghe, S., & Janssens F. (2017b). *Wat maakt werk werkbaar voor werknemers? Onderzoek naar determinanten van werkbaar werk op basis van de Vlaamse Werkbaarheidsmonitor 2004-2007-2010-2013-2016*. Brussel: SERV-Stichting Innovatie & Arbeid. Geraadpleegd op <http://www.serv.be/node/11667>
- WSE. (2016). *De Vlaamse arbeidsmarkt na 2020*. Brussel: Departement Werk en Sociale Economie. Geraadpleegd op https://www.werk.be/sites/default/files/onderzoek/publicaties/de_vlaamse_arbeidsmarkt_na_2020.pdf
- WSE. (2018). *Vlaams Doelgroepenbeleid. Jaarrapport 2017*. Brussel: Departement Werk en Sociale Economie. Geraadpleegd op <https://www.werk.be/sites/default/files/rapporten/jaarrapport-doelgroepenbeleid-2017.pdf>